

ՀԱՆԴԱՍ

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

ԱՇԱԿԵՐՏԵԼՈՑ

ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ինչպէս որ սովորութիւն ունէինք մեր Բազմավէպ Օրագրին միջոցաւ հրատարակել մեր Մութրատ . և Ռափայել . վարժարանաց աշակերտերոց տարեւորական հարցաքննութեան և պարզեաբաշխութեան հանդէսը , այս տարի ալ կ'ուզէինք հրատարակել յուրախութիւն և 'ի միութարութիւն իրենց ծնողաց և ազգականաց . և մինչդեռ այս մտքի վրայ էինք , ուրիշ մը՝ այն է վենետ. կեցի հռչականուն փաստաբան մը՝ որ նոյն օրուան հանդիսին ներկայ կը գըտնուէր , քան զմեզ յառաջ կանխեց հրատարակեց վենետկոյ լրագրին մէջ , որով մենք հարկադրուեցանք լռել և իրեն յօդուածը միայն հրատարակել թարգմանաբար՝ ըստ իւր հաճոյիցը . գիտնալով որ թերեւս աւելի ազդու և ընդունելութեան արժանաւոր համարուի օտարի մը գրածը ու խօսածը քան թէ մերինը : Եւ ահաւասիկ այս է յօդուածը .

ՀԱՅՈՑ ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Այն վենետկեցիք , որ անցեալ ամսուն տասնին ներկայ գտնուեցան պարգեաբաշխութեան հանդիսին Հայոց վարժարանին՝ որ յանուն բարեբար հիմնադրին Ռափայելեան կ'ըսուի , բարեբաղդութիւն ունեցան դարձեալ յիշատակելու իրենց սրտին մէջ ամենայն ախորժ հաճութեամբ այն հիւրամեծարութիւնը , շնորհեալ 'ի հռչակապանծ վենետկոյ Հասարակապետութենէն՝ Միութարեան Հայոց ականաւոր Միաբանութեան , որ հարիւր յիսուն տարուէն 'ի վեր՝ Սուրբ Ղազար կղզւոյն խաղաղական օթեանին մէջ զարմանալի փութաջանութեամբ ետեւէ եղած է իր բռնիկ ազգին բարոյական և քաղաքական կրթութիւնը զարգացնել , կատարելապէս դաստիարակելով իրեն խնամոց յանձնուած ազգային մանկաին . և արդարեւ մեր քաղքին գլխաւոր պարծանքներէն մէկն է այս Միաբանութիւնը :

Առ Աստուած գոհաբանական « Եկ սուրբ Հոգի » երգէն վերջը , որ մատուցաւ վարժարանին մատրան մէջ , ժողովեցան պատանիները Զենոբեան ըստուած պալատին բազմաճոխ և կամարակապ սրահին մէջ , յորում գահազուլի բազմեր էին երկու Գերապայծառ եղբարք , Արհիապատիւ Գէորգ և Եղուարդ վ . Հիւրմիւզ . առաջինը Արքեպիսկոպոս և ընդհանրական Աբբայ Միաբանութեան , և երկրորդը Արքեպիսկոպոս Շիրակայ . որ բարեբաղդաբար նոյն ատենները հասնելով 'ի Հռոմայ , հանդիսին զարգը և ուրախութիւնը կը կրկնապատկէր . երկուքն ալ աստուածարեալ հայրապետք , և գերածայրեալք իմաստութեամբ և բարութեամբ :

Եւ որպէս զի օգտաւէտ ազդեցութեամբ մը տպաւորուի պատանեաց սրտին մէջ հանդիսին շքեղութեան յիշատակը , բարե-

հաճեր էին ներկայ գտնուելու քաղաքին մէկ քանի աղնուկանք և աղնուկահիւր, ուր էր նաև Օսմանեան տէրութիւն ներկայացուցիչ հիւպատոս ալ իր ընտանեօքը. դարձեալ ընտրելագոյն երաժշտաց պղտի ընկերութիւն մը, որ կը հնչէին երաժշտութեան երեւելի հեղինակաց նշանաւոր երգերը. ուրիշ մէկ երկու երգեր ալ անմիջապէս նոյն օրուան հանդիսին համար յորինուած իրենց ճարտար Անտրէա Կալլի վարժապետէն:

Հանդիսին մէջ նշանաւոր հանդիսացաւ Յովսէփ Տէր-Մանուկեան երիտասարդը խալերէն ճառախօսութեամբը, ամենեւին իրեն մտացը ծնունդ, որ իր ընկերներուն դարձած ուղղեց անոնց եղբայրական ազդարարութիւններ և յորդորներ, խրախուսելով զամենքն ալ ի գործ և ի վաստակ, յիշեցունելով միանգամայն նուազեալ հայրենեաց նախկին պարծանքները, և առ այն ունեցած պարտքերնին, և երախտագիտութիւննին առ բարերարսն, և առ այնոսիկ ևս որք հայրաբար խնամօք դաստիարակեցին զիրենք. և յետոյ ևս այնպիսի եռանդուն զգացմամբ խօսեցաւ Վենետիկ քաղաքիս վրայ ալ որ բոլոր հանդիսագրաց սիրտը և միտքը փափուկ զգացմունքներով լեցուց լիացուց, և եղև ուժգին ծափահարութիւն ի նշան հաճութեան՝ ոչ թէ միայն ճարտարահիւս ճառին, այլ և արիական ոգւոյն և զգացմանը որով կ'արտասանէր:

Մեծ գովասանաց արժանի ընծայուեցան նաև երկու նշանաւոր պատանեաց, այսինքն Պետրոս Խրիմեանին և Յարութիւնն Փորթուգալեանին ճառախօսութիւնքն ալ որոնցմէ առջինը խօսեցաւ զազդիարէն լեզուով Տնտեսական վարչութեան (economia Politica) վրայ որ ի ներկայ ժամանակիս առաջին կարգի ուսմունքներէն մէկը կը համարուի և յոյժ կարևոր իրենց հայրենեաց ևս, որուն դասատու է իրենց մեծարգոյ Պր. Էմիլիօ Տոթթոր Ֆետերիչի: Իսկ երկրորդը խօսեցաւ անգլիերէն՝ բնական պատմութեան վրայ: Երկուքն ալ ծափահարեցան և անշուշտ արժանաւոր պիտի ըլլային հաւասար առաջինին ծափահարութեան, եթէ խօսած ճառերնին հասկանալի ըլլային բոլոր հանդիսագրաց:

Կային դեռ ուրիշ ճառախօսութիւնք ալ, սակայն ժամանակին սղութիւնը զրկեց զհանդիսականները:

Հառախօսութեանց ընթերցմունքներէն ետքը պատանիք կիսաբոլորակ շարուեցան Միաբանութեան բարձրապատիւ

Գլխոյն առջևը, որ յանպատրաստից պըղտի յորդորակ մը խօսեցաւ անոնց. կը խրախուսէր և կը քաջալերէր հաստատուն մնալու իրենց բարի ճամբուն վրայ և յարատեւելու միշտ ուսմանց ընթացքներնուն մէջ. մեծ և խորին իմաստութեամբ կը դնէր առջևին եթէ ինչպէս մնասալար կրնան ըլլալ այն ուսմունքները, թէ որ չի գործածեն զանոնք ի շահ առաքինութեան արգասեաց, և յօգուտ ճամբիտ բարոյն, մարդկային ընկերութեան և ի փառս Աստուծոյ. և դարձեալ կը ցուցընէր թէ ինչպէս կը ծնանին ի գիտութեանց այն աղետալի եղծմունքները՝ որ հետեւաբար չարագուշակ հակամիտութեանց պատճառ են:

Հայերէն չի հասկըցողներն ալ ակնկառոյց կեցեր էին Արքեպիսկոպոսին խօսութեան, որ ինքնաբոլոր ու ի սրտէ առաջ եկած ճարտասանութեամբ մը իր հայրենի սէրն ու գորովը ազդելով մանկրտոյն, միանգամայն իր հոգեւէր եռանդը իրենց կը հաղորդէր: Ու երբոր ունկնդիրք աչւրնին մանկրտոյն վրայ դարձուցին, որչափ քաղցր էր զիրենք տեսնելն, որ սրտերնին ան խօսքերէն վառուած իրենց խեղճ հայրենեացը համար պատրաստուած լուսատու ջահեր կ'երևնային: Այս սրտաշարժ տեսարանէն ետքը զուարթացոյց այն երիտասարդները Գերպ. Եղուարդ, մէկ ոտանաւոր տաղերգութեամբ մը, որով կը յայտնէր նախ իր սրտին ուրախութիւնը հանդիսին ներկայ գտնուելուն, և յետոյ կը յորդորէր երիտասարդները ի սէր հայրենեաց՝ որ կը սպասէ իրենց ուսմանց և առաքինութեանց օժանդակութեանը:

Նոյնպէս Գաթրճեան Հ. Սամուէլ Վարդապետն ալ որ և հանդիսատեսաց մէկն էր, ոտանաւոր բանիւ յայտնեց իր սրտին զգացմունքը: Վերջապէս Գրիգորեան Հ. Ալեքսիանոս վարդապետը կարգաց մըրցանակի արժանաւորներուն անունները. և էին արժանաւորք առաջին մրցանակաց նախ վերոյիշատակեալ երիտասարդները, և անոնց հաւասար այս ետքի երկու երիտասարդներն ալ, որ են Յովսէփ Արճեան և Ստեփան Եաղրճեան: Եւ եղև վախճան հանդիսին: Հանդիսականք սկսան երթալ զարմանալով և բարի բարի յիշատակօք:

Իսկ ես որ սրտիւք և մտօք կապեալս եմ այս Միաբանութեան՝ խորին յարգանք և մեծ համարմամբ, կը խորհրդածէի ինք իրենս հանդիսին միջոցը, որ արդարև ի շնորհս այս Միաբանութեան Վենետիկ մէջ կենդանի կը պահուի առաջին

կորդի հոյակապ շէնքերէն մէկը, որուն մէջի եզած ուսումնական վարժարանը պատճառ է այնքան ընկերական բարերարութեանց, և թէ ասանկ փառաւոր յաջողութենէն արժանապէս վարձատրեն:

ցան մեծապատիւ Հարց աշխատանքը և բազմահոգ խնամքը, և ի մասնաւորի մեծարգոյ շարեան Հ. Աբրահամ վարդապետինը, որ իմաստուն խոհականութեամբ կը հսկէ վարժարանին վարչութեան:

Գուշակելով որ անշուշտ բարեսէր ընթերցողաց հետաքրքրութիւնը պիտի շարժի լսելու Գերայ. Եղուարդայ սրտաբուխ և եռանդուն տաղերգութիւնն ալ, ահաւասիկ կը հրատարակենք զայն ևս:

Տաղերգութենէն ետքը անմիջապէս կը դնենք նոյն Ռափ. վարժարանին երիցադոյն աշակերտացմէ մէկուն պզտի հայերէն Բանախօսութիւնն ալ՝ ի խրախոյս և ի քաջալեր անձին: Նմանապէս ուրիշ նորեկ կրտսերագունի մը պանդխտօրէն համառօտագիծ ճանապարհորդութիւնը:

ԱՌ ՍԻՐԱՍՈՒՆ ՍԱՆՍ

ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

ՅԱՒՈՒՐ ՆՈՑԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ

ԵՐԳ

Որ յողնաջան ի վաստակ

Ի փորձ վարժից եւ ուսմանց

Հանդիսացայք նահատակք

Մի քան ըզմի գերազանց.

Մանկտի ուշիմ եւ ըզգօն,

Ձեզ զայսոսիկ ի խրախոյս

Ընծայեմ տողս՝ որ ինչ օն

Ազգեն ի յիս իղձ եւ յոյս:

Քանիցս ի ձեզ ակնարկեմ,

Ձահք ինձ թըւիք բոցավառ,

Ճառագայթել ի նըսեմ

Լոյս հայրենեացդ ի խաւար:

Թըւիք ծաղկունք ինձ ի բոյր,

Ծաւալել քաղցր ըզհոտ ձեր

Ընդ հայաստան համասփիւռ

Գեր ծաղկէոյ քան ըզբլեր:

Գերաշխարհիկ դուք թըռչնիկք,

Որոց կըրօնք ըզմի թեւ,

Եւ զմիւսըն վարժք գեղեցիկք

Կազմեն ի թռիչքս թեթեւ:

Ոչ այնպէս նայք գեր ի վեր

Թեւակոխեն ընդ երկին,

Որպիսիք դուք անվեհեր

Թուցեալք յիմաստ գերարփին:

Ոչ այնպիսի մարգարիտ

Պըճնաղարդէ զշար ոսկեակ,

Եւ ոչ գոհարք խիտ ընդ խիտ

Ընդերուզեալ ի մանեակ,

Ոչ ըզկուսի մեհեւանդ

Այնպէս զըմբուխտ եւ յակինթ,

Կամ լուսափայլ անդամանդ

Ձոսկեղենիկ նորին գինդ,

Որպէս կրօնից ըզձեզ սէր

Յեռեալ ընդ իղձս իմաստից,

Եւ ընդ ներհուն միտքս ձեր

Գեղապարեալ վարք ամբիծ:

Պատանեկանդ ի ծնօտի

Այն ինչ բուսեալ մօրուաց տէգ,

Ո՛հ ընդ ալիս ծերունի

Ձի վայելուչ գան ի վէգ.